

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์

A Critical Study of the Legal Philosophy of Marxist

¹สรธาน ภูคำ และ ²วีรชาติ นิมอนงค์

¹Santan Pookkum and ²Veerechat Nimanong

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

²Assumption University

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนประสงค์จะตอบปัญหาทางปรัชญาว่า แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ในด้านต่อไปนี้ ความยุติธรรมของกฎหมาย, ศีลธรรมทางกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย ว่าเหมาะสมในการนำไปใช้อย่างไร โดยเป็นการศึกษางานวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ พบว่า แนวคิดนี้มีเจตจำนงในการใช้กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความยุติธรรมในสังคม โดยให้ความสำคัญต่อกฎหมายในแง่บรรทัดฐาน มีลักษณะชัดเจนเท่าเทียมกันในทุกรัฐ แก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางชนชั้น เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องกฎเกณฑ์โดยพยายามบังคับใช้กฎหมายแทนที่ศีลธรรม เมื่อพิจารณาต่อไปพบว่าในท้ายที่สุดแล้วการบังคับใช้กฎหมายและระบบรัฐไม่ยั่งยืน และเป็นเพียงอุดมการณ์ที่เชื่อว่าทุกคนจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: นิติปรัชญา; มาร์กซิสต์; ศีลธรรมทางกฎหมาย

Abstract

This article aimed to analysis in concept of Marxist's philosophy of law. The author analyses the philosophical problems as follows the Justice's law, moral law and law enforcement. How does that suitable for using? In a study of this research papers, the researcher study from document related. The author found that the Marx's ideas are intent on using the law as a tool to create social justice. On the importance of the law in terms of norms. The apparent equality in every state. To resolve the unfair in social class. To create awareness about the rules by trying to replace the moral law. Considering further that in the end, law enforcement and state unsustainable. And is the only ideology that believes everyone should have equality.

Keywords: Legal Philosophy; Marxist; Moral law

บทนำ

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์มีมุมมองว่ามนุษย์โดยธรรมชาติเห็นแก่ตัว จึงมองว่า วัตถุเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลมาก ควรนำอำนาจและวัตถุที่มีน้อยนั้นมาบริหารเป็นของกลาง เพื่อสร้างประโยชน์สุขอย่างเท่าเทียมกันสำหรับคนในสังคม กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมควบคุมการใช้อำนาจ เพื่อให้มีแต่ความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ จึงเป็นการศึกษาปรัชญาในเชิงกฎหมาย ที่น่าจะพิจารณาในทางจริยศาสตร์ได้ว่า การใช้กฎหมายควบคุมสังคมเพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง ตามแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์นั้น จึงมีประเด็นปัญหาว่าเกิดความยุติธรรมหรือไม่ กฎหมายที่ใช้ควรมีศีลธรรมหรือไม่ การบังคับใช้กฎหมายอย่างไรจึงเหมาะสม เพราะเป็นการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าของกฎหมาย (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2555) กฎหมายที่แท้จริงคืออะไร กฎหมายเป็นคำสั่งหรือไม่ กฎหมายก็เป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับเจตจำนงแล้วแต่จิตใจของผู้สั่ง ถ้าตอบเช่นนั้น กฎหมายก็คือเจตจำนง แต่ถ้ากฎหมายเป็นแบบแผนที่ไม่ต้องไปขึ้นอยู่กับเจตจำนงของใคร เป็นเหตุเป็นผลในตัวเอง ดังนั้นกฎหมายก็คือเหตุผล ดังนั้นคำถามที่ว่ากฎหมายคืออะไร แก่นแท้ของกฎหมายคืออะไร จึงมีคำตอบอยู่เป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ ที่ขัดแย้งตรงกันข้ามกัน การตั้งคำถามว่ากฎหมายคืออะไร หรือแก่นแท้ของกฎหมายคืออะไรนี้ เป็นการถามอย่างอภิปรัชญานิติปรัชญา เพื่อตอบว่ากฎหมายต้องมีความยุติธรรมและศีลธรรมด้วยหรือไม่ อีกทั้งระยะเวลาการบังคับใช้กฎหมายส่งผลอย่างไร จึงเป็นทั้งวิชาความรู้ในแง่ปรัชญาและนิติศาสตร์ในเวลาเดียวกัน (สมยศ เชื้อไทย, 2555)

ปัญหาว่าแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ หรือทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสต์คืออะไร เราเรียกว่าเป็นเรื่องทฤษฎีว่าด้วยกฎหมาย เช่น ถ้าตอบว่ากฎหมายเป็นแบบแผน ก็จะมีคำถามในทางทฤษฎีว่าแบบแผนคืออะไร ต่างจากข้อเท็จจริงอย่างไรจะเห็นว่าแบบแผนในสังคมได้แก่กฎเกณฑ์ความประพฤติที่มาจากจารีตประเพณี ศีลธรรมหรือศาสนาก็ได้ มาจากกฎหมายที่เขาตั้งขึ้นเองก็ได้ อะไรที่ทำให้กฎเกณฑ์ที่เรียกว่ากฎหมาย ต่างจากกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือรสนิยมของยุคสมัย และอาจจะถามต่อไปได้อีกว่า กฎหมายมีการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันอย่างไร ขัดกันแล้วจะทำอย่างไร เหล่านี้เป็นปัญหาทฤษฎีบ่อเกิดของกฎหมาย (Theory of Sources of

Law) หรือปัญหาว่ากฎหมายเกิดจากวิวัฒนาการ หรือเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เรียกว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการกฎหมาย (Theory of Legal Development)

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ จึงเป็นการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่อง ความชอบธรรมที่จะบังคับใช้ในสังคม เมื่อใดประชาชนมีหน้าที่ หรือถูกผูกพันที่จะต้องเคารพเชื่อฟังกฎเกณฑ์แบบแผนรัฐกำหนดขึ้น และเมื่อใดประชาชนจะหลุดพ้นจากหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาว่าด้วยความชอบธรรมของการปฏิบัติ หรือปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย (Disobedience) ทำไมแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ เป็นแนวคิดที่ถือว่า เศรษฐกิจเป็นตัวกระทำฝ่ายเดียว หรือเป็นเหตุปัจจัยเดียวที่กำหนดความเป็นไปต่างๆ ในสังคม การมองกฎหมายว่าเพื่อรับใช้ประโยชน์ของคนบางกลุ่มบางชนชั้นที่มีอำนาจในสังคม หรือควรใช้ประโยชน์ประนีประนอมผลประโยชน์ขัดแย้งทั้งหลาย ปัญหาต่อสู้ระหว่างชนชั้นและมวลชนผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น

การศึกษาแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ หมายถึง แนวคิดทฤษฎีหรือปรัชญากฎหมาย ที่เป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาชนชั้นแรงงานให้ใช้อำนาจในสังคม มองแนวคิดอื่นๆว่าไม่สามารถสร้างให้ชนชั้นต่างๆมีสิทธิเท่าเทียมกันได้เช่น แนวคิดศาสนา จารีตประเพณีและวัฒนธรรม โดยอธิบายบทบาทของกฎหมายเป็นเสมือนเครื่องมือเพียงเพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ คือความเสมอภาคกันอย่างแท้จริงในสังคม

ลักษณะสำคัญในการนำเสนอแนวคิดคือ แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์มีความ ยุติธรรมหรือไม่ เจตจำนงของประชาชนย่อมต้องการความยุติธรรมจากกฎหมาย เจตจำนงของกฎหมายที่ต้องการสร้างความยุติธรรมในสังคม บรรทัดฐานของกฎหมายซึ่งต้องการให้สังคมเกิดความยุติธรรม ควรมีความไม่เป็นธรรมของกฎหมายหรือควรมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน กฎหมายที่ใช้ควรมีศีลธรรมหรือไม่ จิตสำนึกเรื่องกฎเกณฑ์ที่ควรมีศีลธรรมและศาสนา การบังคับใช้กฎหมายอย่างไรจึงเหมาะสม ระยะเวลาการบังคับใช้ หน้าที่เพื่อความเสมอภาคหรือสิทธิเสรีภาพ ที่นำพาสังคมไปสู่ความเท่าเทียมกัน การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่างๆในสังคม มีเหตุผลสนับสนุนเพียงใดว่า กฎหมายจะไม่ถูกใช้เป็นกลไกเพื่อรับใช้ประโยชน์ของคนบางกลุ่ม

หรือบางชนชั้นให้มีอำนาจในสังคมโดยสิ้นเชิง เริ่มจากจุดนี้เองที่เป็นความสำคัญหรือความจำเป็นในการทำความเข้าใจ ถึงลักษณะแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ โดยบทความนี้ได้นำเสนอประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ เกิดความยุติธรรมหรือไม่

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ กฎหมายที่ใช้ควรมีศีลธรรมหรือไม่

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ การบังคับใช้กฎหมายอย่างไรจึงเหมาะสม

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ เกิดความยุติธรรมหรือไม่

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ มองว่ารูปแบบและเนื้อหาของกฎหมายนั้น แท้จริงเป็นเพียงผลิตผลของโครงสร้างและระบบเศรษฐกิจ โดยเหตุนี้รูปแบบและเนื้อหาของกฎหมายจึงแปรเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในสังคมนั้นๆ ขณะเดียวกันก็ถือว่า กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างส่วนบนของสังคม โดยที่รูปแบบเนื้อหาหรือแนวความคิดทางกฎหมาย จะเป็นผลสะท้อนของระบบเศรษฐกิจหรือการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

เจตจำนงของกฎหมายที่ต้องการสร้างความยุติธรรมในสังคม

เจตจำนงของประชาชนย่อมต้องการความยุติธรรมจากกฎหมาย กฎหมายซึ่งมิใช่เจตจำนงของคนทั่วไปหรือประชาชนทั้งหมดอันเป็นจิตวิญญาณแห่งกฎหมาย (Policy is the soul of Law) แต่แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ มองกฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่ไร้คุณค่าใดๆ เพราะท้ายที่สุดกฎหมายในความต้องการของแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ คือภาวะที่ไม่มีกฎหมายหรือไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายนั่นเอง (Law lessness) เป็นการไม่ยอมรับคุณค่าทางกฎหมายอย่างมากทำให้ภาพลักษณ์ของกฎหมายเป็นไปในเชิงลบ ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิ เสรีภาพเนื่องจากปัญหาเรื่องความเป็นเผด็จการย่อมหนีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพไปไม่พ้น แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ ให้คุณค่าความเป็นมนุษย์อยู่ที่ผลงาน (ประยงค์ สุวรรณบุบผา, 2541) เพราะอำนาจเป็นใหญ่ในโลก (สิทธิ์ บุตรอินทร์, 2523) แสดงนัยยะว่าอำนาจคือความชอบธรรมที่จะตัดสินใจ ถ้ามีอำนาจแล้วไม่ใช้อำนาจหรือไม่มีอำนาจแต่ลงมือทำเหมือนมีอำนาจจึงเป็นเรื่องผิดปกติ เพราะไม่มีสิทธิหน้าที่ในอำนาจรองรับซึ่งความจำเป็นของการใช้อำนาจเพราะมนุษย์มีความปรารถนาไม่มีที่สิ้นสุด ใครไม่เห็นด้วยจะ

ลงโทษ เจตจำนงของกฎหมายเพื่ออุดมการณ์ อุดมการณ์คือความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง ในบ้านปลายจะเกิดความยุติธรรมคือทุกคนจะเท่าเทียม ความยุติธรรมมีไว้ให้ชนชั้นแรงงานอัน เป็นประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม ประชาชนที่เห็นด้วยและผู้เข้าร่วมอุดมการณ์ ผู้ไม่เห็นด้วยกับ อุดมการณ์ย่อมมีความผิด เจตจำนงของกฎหมายจึงให้ความยุติธรรมเฉพาะกลุ่มอันเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม และในสุดท้ายจะเกิดความยุติธรรม

บรรทัดฐานของกฎหมายซึ่งต้องการให้สังคมเกิดความยุติธรรม

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ ให้ความสำคัญต่อกฎหมายในแง่เป็นบรรทัดฐานเชิง คุณค่ามุ่งเน้นเรื่องประสิทธิภาพการทำงานนี้คืออุดมการณ์ แต่อุดมการณ์ไม่ได้ถูกกำหนดโดย ปัจจัยทางเศรษฐกิจได้ง่ายๆเช่นนั้น ซึ่งมันอยู่ได้ด้วยตัวของมันเองเป็นสิ่งสำคัญ (Kellner, 2003) เพราะการบังคับทางไม่อาจรับรองว่าสามารถควบคุมได้ ชนชั้นที่กำกับดูแลอยู่ต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจนั่นคือแนวทางการชักจูงให้เกิดความเห็นตรงกันโดยทั่วทั้งสังคม ความเห็นตรงกันจะสำเร็จด้วยการยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคมถูกนำเสนอโดยผู้มีอำนาจ

เมื่อกล่าวถึงบรรทัดฐานทางกฎหมายอันเป็นลักษณะที่โดดเด่นของแนวคิดนิติ ปรัชญาของมาร์กซิสต์ทางอุดมการณ์ กฎหมายที่นำไปใช้ต้องมีลักษณะที่เท่าเทียมกันในทุกรัฐ มีความชัดเจนแต่ในปฏิบัติไม่เป็นเช่นนั้น ดังนั้นจึงเป็นความล้มเหลวของทฤษฎีรูปแบบทาง กฎหมาย แนวคิดทางกฎหมายจะเป็นตัวเป็นตนในรูปแบบต่างๆ ของการปฏิบัติตาม กฎระเบียบที่มีความต้องการมากกว่าการอ้างว่าอำนาจของกฎหมาย (Scott, 1994) กฎหมาย จึงมีแนวโน้มที่จะสะท้อนผลประโยชน์และแนวคิดของผู้ทรงอำนาจซึ่งใช้ประโยชน์ในกฎหมาย มากที่สุด ทฤษฎีของมาร์กซิสต์จึงมีลักษณะเป็นอภิมหาพหุพจน์ (Metanarrative) หรือมหา ปรัชญา (Grand Philosophy) ที่กล่าวอ้างความเป็นสัจธรรม จนมีกรณีวิพากษ์และวิเคราะห์ ความเป็นจริงทางกฎหมายของมาร์กซิสต์ เช่น Discourses of Power, Deconstruction, Genealogy (Gordon, 1993) คือเหมือนปรัชญาเชิงศาสนา คือการอ้างอำนาจของกฎหมายว่า มีความชอบธรรมที่จะบังคับใช้ในสังคม เมื่อใดประชาชนมีหน้าที่ หรือถูกผูกพันที่จะต้องเคารพ เชื่อฟังกฎเกณฑ์แบบแผนรัฐกำหนดขึ้น และเมื่อใดประชาชนจะหลุดพ้นจากหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาว่าด้วยความชอบธรรมของการปฏิบัติ กฎหมายที่แท้จริงคือคำสั่ง กฎหมายก็เป็น เรื่องที่ขึ้นอยู่กับเจตจำนงแล้วแต่จิตใจของผู้สั่ง เช่นนี้ กฎหมายก็คือเจตจำนงของผู้สั่ง และ

บรรทัดฐานทางกฎหมาย เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องกฎเกณฑ์ ที่เป็นธรรมชาติของผู้ถูกกดขี่ที่ย่อมต้องการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากผู้กดขี่ โดยพยายามบังคับใช้กฎหมายมาแทนที่ศีลธรรมวัฒนธรรม และศาสนา จนมองข้ามทั้งความยุติธรรมของกฎหมาย ศีลธรรมทางกฎหมายที่ดี ความต้องการทางอุดมการณ์โดยอ้างอำนาจความชอบธรรมทางกฎหมาย

ความไม่เป็นธรรมของกฎหมาย

ในนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ การแก้ปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมของกฎหมาย คือ การให้ชนชั้นแรงงานมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายที่ส่งเสริมผลประโยชน์ของคนกลุ่มนี้ เรียกว่า กฎหมายชนชั้นแรงงาน เพราะกฎหมายเดิมที่กดขี่ชนชั้นแรงงานเป็นแนวคิดทางวัตถุนิยม ทำให้ประชาชนแต่ละชนชั้นมีสิทธิไม่เท่ากัน ชนชั้นแรงงานได้รับความไม่เป็นธรรมและไม่มีทางเลือก จึงเกิดการกระทำความผิดกฎหมายที่รุนแรง ในขณะที่เดียวกันระบบทุนนิยมก็ไม่สามารถสร้างกฎหมายที่ทำให้ชนชั้นต่างๆมีสิทธิเท่าเทียมกันได้ เพราะธรรมชาติของทุนนิยมยึดติดกับเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์กับกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น (Cornforth, 1976) เป็นการให้เหตุผลทางกฎหมายต่อแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ ว่ากฎหมายควรเลือกข้างใคร และประเมินคุณค่าของกฎหมายให้กับสังคมชนชั้นแรงงานผู้ถูกกดขี่ ที่เป็นประชากรส่วนใหญ่เพราะต้องการกระจายรายได้ให้เกิดความเป็นธรรม เป็นการแก้ปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมของกฎหมายในสังคมทุนนิยมขณะนั้น กฎหมายชนชั้นแรงงานที่ตั้งขึ้นเองเป็นกฎเกณฑ์ที่เรียกว่ากฎหมาย จึงต่างจากกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือธรรมเนียมของยุคสมัย ที่ไม่มีปัญหาบ่อเกิดของกฎหมายเพราะกฎหมายเกิดจากวิวัฒนาการ จึงเกิดความเป็นธรรมของกฎหมาย

ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

แนวคิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันกับแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ ที่รัฐเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ รัฐเป็นบ่อเกิดการแบ่งแยกชนชั้นระบบเศรษฐกิจที่มนุษย์ด้วยกันสร้างขึ้นมาชุดรีดครอบงำกันเอง การเอาเปรียบหรือต่อสู้ขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นจะหมดไปย่อมเกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงต้องยกเลิกชนชั้น ยกเลิกอำนาจรัฐ ความขัดแย้งก็จะไม่เกิดขึ้น โดยจะต้องทำการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพที่มีจำนวนมากกว่า ซึ่งมีเป้าหมายยึดอำนาจบริหารเพื่อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ เมื่อสิ้นสุดบรรลุดุจดมการณ์เกิดความเสมอภาคเท่า

เทียมกันแล้ว จะเหลือแต่การบริหารจัดการที่ไม่ใช่การปกครอง ไม่มีชนชั้นหรือรัฐปกครอง ไร้การเอาไรต์เอาเปรียบ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทรัพย์สินถูกนำมาเป็นของส่วนรวม มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงหรือได้รับปัจจัยสี่ที่เป็นพื้นฐานจำเป็นของชีวิต ไม่มีการข่มเหงหรือเอาเปรียบต่อกัน อันแสดงถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ กฎหมายที่ใช้ควรมีศีลธรรมหรือไม่

แนวคิดมาร์กซิสต์มองว่ากฎหมาย ศีลธรรม และศาสนานั้นไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าอคติของชนชั้นแนวคิดมาร์กซิสต์มองว่าศีลธรรมใดๆก็ตามไม่มีทางเป็นสากลได้ เพราะมันย่อมเป็นผลผลิตของยุคใดยุคหนึ่งและชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเสมอ ซึ่งในสมัยของแนวคิดมาร์กซิสต์หมายถึงยุคทุนนิยมและชนชั้น ดังนั้นจึงบอกว่าเราไม่ควรไว้วางใจหรือทำตามชุดศีลธรรมใดๆ และชนชั้นแรงงานกรรมาชีพผู้เป็นคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงจะไม่เคลื่อนไหว เพื่อบรรลุซึ่งอุดมคติหรือหลักการอะไรบางอย่าง เช่น นำความยุติธรรมมาสู่สังคม แต่จะเคลื่อนไหวในฐานะที่เป็นธรรมชาติของผู้ถูกกดขี่ที่ย่อมต้องการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองมาจากผู้กดขี่ แต่ในขณะเดียวกันก็อธิบายแบบปรัชญาศาสนา ว่าเป็นมากกว่าคำพยากรณ์ว่าระบอบคอมมิวนิสต์จะเกิดขึ้นในที่สุดโดยไม่ต้องยึดอุดมการณ์ทางศีลธรรมใดๆ ดังนั้นจึงเต็มไปด้วยมิติพิเศษทางเดียวกับศีลธรรม เช่น สมมติฐานเกี่ยวกับชีวิตที่ดีของมนุษย์ มองข้อเท็จจริงของความเป็นจริง ความเป็นจริงที่ปฏิสัมพันธ์ได้ทางสังคมและเศรษฐกิจหรือความสัมพันธ์กับวัสดุของผู้คน (Sharlet, Maggs and Beirne, 1990)

ศีลธรรมและศาสนา

มาร์กซิสต์ระบุชัดแจ้ง ในหนังสือ The German Ideology ว่า ชนชั้นที่เป็นผู้ยึดครอบครองปัจจัยการผลิต จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสำคัญในการที่จะควบคุมระบบ ความเชื่อ ความคิดของมวลชน โดยกล่อมเกลายทอดแนวคิดจากคำสอนทางศาสนาหรือทางปรัชญาจิตนิยม (Marx and Engels, 1970) เพราะคำสอนศาสนาได้ตีกรอบแนวคิดสำเร็จรูปมาแล้ว ถ้าคิดต่างหรือแย้งย่อมเป็นบาป ชนชั้นล่างก็จะไม่กล้าลุกขึ้นทวงสิทธิ์ของตนเพราะแนวคิดคำสอนทางศาสนา (Marx, 1970) การร่วมมือกันต่อต้านเป็นเงื่อนไขแรกในการปลดปล่อยชนชั้น

แรงงานกรรมาชีพ (Marx and Engels, 1969) ต้องใช้การปฏิวัติชนชั้นเป็นทางออกเพียงทางเดียว ถ้าไม่พังทลายชนชั้นก็ไม่สามารถจะทำได้ ถ้าไม่มีอำนาจสิทธิ์ก็จะไม่สามารถแม้จะต่อสู้ทางเศรษฐกิจ ย้ายปัจจัยการผลิตให้กลายเป็นของส่วนรวม (สุวินัย ภรณวลัย, 2529) ดังนั้นศีลธรรมจรรยาวิชาสาจึงใช้ไม่ได้ เพราะระบบการเมืองที่ไร้ความยุติธรรมจากผู้ปกครองและศาสนาก็คือเครื่องมือของชนชั้นสูง

จิตสำนึกเรื่องกฎหมาย

จิตสำนึกเรื่องกฎหมาย เป็นเรื่องของคนส่วนใหญ่ที่เห็นพ้องกันทั่วทั้งสังคมต้องใช้สันติวิธี (Wilder-Smith, A.E., 1970) แต่การใช้กำลังทางกายภาพก็อาจมีบ้างเพื่อสยบคนส่วนน้อยที่ทรยศต่อที่สังคมส่วนใหญ่ปกติ เบื้องหลังของระบบกฎหมายมีอะไรเป็นตัวอิทธิพล แต่แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ นั้นจะพยายามชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของเศรษฐกิจ หรือโครงสร้างของเศรษฐกิจว่าเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อกฎหมาย เป็นการมองว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวเข้ามากำหนดความเป็นไปหรือตัวธรรมชาติที่เป็นจริง ของกฎหมายในแต่ละยุคแต่ละสมัย กฎหมายในแง่จึงไม่ใช่เป็นเรื่องของกฎธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นเรื่องของเจตจำนงของรัฐที่เป็นอิสระ แต่สิ่งที่เป็นเจตจำนงของรัฐที่ยังอยู่ภายใต้สิ่งที่เป็นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ หรือโครงสร้างทางเศรษฐกิจอีกชั้นหนึ่ง ผู้เขียนบทความเห็นว่า ความเป็นจริงแล้วชนชั้นนายทุนยังคงหลงเหลืออยู่ที่ชนชั้นกลางของอำนาจ ซึ่งจิตสำนึกของพวกเขาไม่อาจยอมรับการครอบงำของแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาได้เลย จิตสำนึกเรื่องกฎหมายของมาร์กซิสต์เหล่านี้ เป็นไปในทางกตัญญูเพราะว่าอุดมการณ์และกฎหมาย ที่เป็นเครื่องมือและสร้างขึ้นมานั้น เปลี่ยนคนให้เป็นผู้คิดกระทำซึ่งเชื่อว่าตนเองเป็นผู้ดำเนินการอย่างอิสระ แต่ที่จริงหาได้เป็นอิสระไม่ ย่อมไม่เกิดความยุติธรรมในที่สุด ขาดจิตสำนึกเรื่องกฎหมาย และส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดศีลธรรม

มุมมองคุณค่าทางกฎหมายในนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ กฎหมายในสังคมชนชั้นแรงงานมีสองอย่างคือชนชั้นที่มีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่ออำนาจ และสังคมที่ช่วยในการตัดสินใจทางศีลธรรมและกำหนดกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคม แนวคิดทางกฎหมายของมาร์กซิสต์ ประณามกฎหมายชนชั้นกลางว่าสะท้อนความต้องการของชนชั้นกลาง ทิศทางจะถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของการดำรงอยู่ (Marx and Engels, 1976) นิติปรัชญาของมาร์ก

ซิสต์ จึงเป็นกฎหมายที่กำหนดโดยรัฐเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมความขัดแย้งทางอำนาจการกดขี่ของชนชั้น จุดมุ่งหมายคือการสร้างกฎหมายให้ดูแลชนชั้นที่กำหนดโดยรัฐไม่ให้รบกวนสิ่งเหล่านี้ ดังนั้นนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ว่ากฎหมายไม่สามารถขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นนอกเหนือจากเหตุผลของมนุษย์ ปฏิเสธคุณธรรมอะไรเหนือธรรมชาติทั้งหมดนอกเหนือจากสังคมมนุษย์และชนชั้น กฎหมายที่ใช้จึงไม่ควรมศีลธรรม

แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ การบังคับใช้กฎหมายอย่างไรจึงเหมาะสม

ในสังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์ กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมจะหาย (Withering away) และสูญสิ้นไป ประเด็นข้อสรุปนี้ ความจริงเป็นเรื่อง ของการคาดการณ์ในอนาคตที่มีแนวความคิดแบบอภิปรัชญาในเชิงศาสนาอยู่มาก ในแง่ที่คล้ายกับการให้คำมั่นสัญญาหรือการยืนยันต่อภาวะที่คล้ายสมบูรณ์ภาพของสังคมอุดมคติของมาร์กซิสต์ในอนาคต ที่โลกจะอยู่กันอย่างสันติสุข มีแต่ความเป็นภราดรภาพระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง มีแต่ความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง จนไม่ต้องมีการแบ่งแยกระหว่างการเป็นผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ไม่ต้องมีรัฐในลักษณะกลไกของการข่มขู่บังคับให้คนต้องอยู่ในระเบียบและไม่มีกฎหมายที่ออกมาบังคับ กำหนดกฎเกณฑ์ให้คนต้องประพฤติตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ นี่เป็นเป้าหมายสุดท้ายในแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์

ระยะเวลาการบังคับใช้กฎหมาย

มุมมองนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ ที่เกี่ยวกับความถูกต้องความพยายามที่จะสร้างกฎหมายให้มีความแน่นอน ทฤษฎีของจริงออกกฎหมายจริงในโลกจริงและกฎหมายชัดเจนตามรูปแบบทางกฎหมาย ประสิทธิภาพของกฎหมายมีความสัมพันธ์กับสังคม นิติปรัชญาของมาร์กซิสต์กับสังคมมีความสัมพันธ์เป็นลูกโซ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์จึงเป็นแนวคิดทางกฎหมายที่มุ่งปรับสมดุลทางชนชั้น เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ โดยใช้เครื่องมือที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจ กฎหมายและแม้แต่วาระบบต่างๆเข้าช่วยด้วยกัน แต่ในที่สุดแล้วระยะเวลาการใช้กฎหมายในแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ ระบบรัฐจะมีการสลายตัว แต่ไม่มีหลักประกันอะไรเลยว่าจะสังคมใหม่จะเกิดมีขึ้นและดำรงอยู่ด้วยกฎหมายข้อบังคับหรือหลักการอะไร กฎหมายจำเป็นต้องต่อเนื่องแค่ไหน เท่ากับ

สุดท้ายปฏิเสธกฎหมายอย่างสิ้นเชิง ทั้งๆที่จำเป็นต้องใช้และใช้ในแนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์มาแล้ว

หน้าที่เพื่อความเสมอภาค

นิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ สิ่งที่น่าประหลาดใจอีกอย่างหนึ่งก็คือการเน้นในเรื่อง “หน้าที่เพื่อความเสมอภาค” กับเรื่อง “สิทธิเสรีภาพ” ของบุคคล นั้นเป็นลักษณะที่กล่าวไว้อย่างเป็นนามธรรมในอุดมการณ์มากกว่าที่จะยึดถือปฏิบัติได้จริงจัง ทั้งนี้เพราะว่าสังคม ตลอดจนประชาชนธรรมดา จะอยู่ในฐานะผู้รับและปฏิบัติตามคำสั่งจากเบื้องบนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนจะมีเพียงแต่ “หน้าที่” ที่จะต้องแบกรับมาปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจเรียกร้องสิทธิพิเศษใดๆ ได้เลยเนื่องจากมุ่งให้ทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงถือว่าผู้อำนาจสูงสุดอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ผู้ใดไม่เห็นด้วยไม่ให้ความร่วมมือจะถือว่าผู้นั้นฝ่าฝืนกฎหมาย หากใครฝ่าฝืนกฎหมายแสดงว่าผู้นั้นไม่แสดงความจงรักภักดีต่อแนวคิด ซึ่งจะต้องได้รับโทษ ถือว่าหน้าที่ความเสมอภาคนั้นย่อมมีความสำคัญกว่าสิทธิ เสรีภาพ ยิ่งในยุคที่บ้านเมืองต้องการระเบียบวินัยและการเชื่อฟังอย่างเด็ดขาดด้วยแล้ว ประชาชนจะมัวแต่เรียกร้องสิทธิเสรีภาพไม่ได้ และตราบไต่ที่ประชาชนไม่มีความพร้อมที่จะปกครองตนเอง คำว่าสิทธิจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ได้ก็เฉพาะที่เป็นความต้องการของผู้ปกครองเท่านั้น

วิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์

จากการวิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ พบว่า นิติปรัชญาของมาร์กซิสต์มีจุดมุ่งหมายคือ เป็นเครื่องมือเพื่อให้ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นปัญหาสังคมก็หมดไป คนที่จะกระทำผิดเพราะความต้องการทางวัตถุนิยมย่อมน้อยลงหรือหมดไป ซึ่งไม่มีเหตุจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากทุกคนเท่าเทียมกันหมด แนวคิดนี้จึงปลูกจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ ที่ทำให้เชื่อว่าสังคมเสมอภาคได้จริง มองวัตถุเป็นสิ่งมีอิทธิพลต่อมนุษย์ จึงควรรำนำอำนาจและวัตถุมารวมเป็นของกลาง เพื่อสร้างประโยชน์สุขอย่างเท่าเทียมกันในสังคม กฎหมายจึงมีความจำเป็นในการควบคุมสังคมให้เสมอภาคแท้จริง เพื่อใช้แก้ไขปัญหาล้าหลัง แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสต์ เป็นทฤษฎีที่วางอยู่บนพื้นฐานซึ่งถือว่าเศรษฐกิจเป็นตัวกระทำฝ่ายเดียว หรือเป็นเหตุปัจจัยเดียวที่กำหนดความเป็นไปต่างๆ ในสังคม

นิติปรัชญาของมาร์กซิสต์จึงให้ความสำคัญที่อุดมการณ์ แนวคิดนี้จึงมีเจตจำนงในการใช้กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความยุติธรรมในสังคม คือให้ทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมกัน สิ่งที่สำคัญที่ต้องให้ความสำคัญคือกฎหมายในแง่บรรทัดฐาน ที่มีลักษณะชัดเจนเท่าเทียมกันในทุกรัฐ และแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางชนชั้น เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องกฎเกณฑ์โดยพยายามบังคับใช้กฎหมายมาแทนที่ศีลธรรมวัฒนธรรม และศาสนา จนมองข้ามทั้งความยุติธรรมของกฎหมาย ศีลธรรมทางกฎหมายที่ดี

ปัญหาคือการละเมิดสิทธิและจำกัดสิทธิเสรีภาพประชาชน กฎหมายมีหน้าที่เป็นเครื่องมือใช้บังคับ อันเป็นเจตจำนงของประชาชนส่วนใหญ่คือชนชั้นแรงงาน แต่ไม่ใช่สังคมทั้งหมดจึงไม่เกิดความยุติธรรมจากการบังคับใช้กฎหมาย เพราะกฎหมายกับความยุติธรรมเป็นสิ่งคู่กัน ทำให้รัฐจึงมีความชอบธรรมที่จะบังคับบัญชาประชาชน เมื่อใดประชาชนมีหน้าที่ต้องเคารพเชื่อฟังกฎเกณฑ์แบบแผนที่รัฐกำหนดขึ้น และเมื่อใดประชาชนจะหลุดพ้นจากหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาว่าด้วยความชอบธรรมของการปฏิวัติ หรือปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย จอห์น ล็อก มีความเห็น แตกต่างจากมาร์กซิสต์กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนล้วนมี สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติ ดังนั้นการที่จะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดสงครามหรือความขัดแย้งรุกรานสิทธิของผู้อื่น ให้แต่ละคนเข้าไปปกป้องคุ้มครองกันผู้บริสุทธิ์และจัดการกับผู้ละเมิดสิทธิ นี่คือ สิทธิธรรมชาติที่จะลงโทษ แต่สิทธินี้มิได้เป็นสิทธิเด็ดขาดและผลจะ ไม่มีการใช้สิทธินี้ด้วยอารมณ์โกรธและเคียดแค้นแต่อย่างใด และโทษนี้จะต้องได้สัดส่วนกับความผิดโดยจะต้องมีการชดใช้ความเสียหายที่ได้ก่อขึ้น และป้องกันไม่ให้เกิดเหตุเช่นนี้อีกในอนาคต (พงศ์เพ็ญ ศกุนตลาภย์, 2535) อีกทั้ง จอห์น ล็อก เห็นว่าการจัดตั้งสังคมการเมืองหรือรัฐขึ้นนั้น จะทำให้เสรีภาพและทรัพย์สินของประชาชนซึ่งมีอยู่ในสภาวะธรรมชาติถูกจำกัดไปบ้าง แต่มิใช่การถูกทำลายล้างให้หมดไปเสีย มนุษย์ย่อมหวังจะได้รับประโยชน์บางอย่างตอบแทนเมื่อเขาต้องเสียสละบางส่วนให้รัฐไป มิฉะนั้นจะมีเหตุผลใดที่มนุษย์เลือกที่จะมีรัฐขึ้นมา กำหนดแบบแผนของสังคม เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตโดยการออกกฎหมาย รัฐจึงมีอำนาจกระทำการใดที่มีผลกระทบต่อประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชน หากรัฐไม่เคารพต่อกฎหมายนั้นแล้ว ประชาชนก็มีสิทธิที่จะลงโทษรัฐได้ เพราะรัฐเป็นคู่สัญญากับประชาชนด้วย พันธสัญญาดังกล่าวจึงเป็นพันธสัญญาสหภาพ

(เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2555) หากกล่าวว่า ความคิดของ จอห์น ล็อกนี่คือความคิดแบบเสรีนิยม ความคิดของมาร์กซิสม์ที่สละทุกสิ่งให้รัฐไปอย่างไม่มีขอบเขตก็เป็นความคิดเผด็จการนิยมเบ็ดเสร็จ ในบางครั้งเรื่องคุณธรรมศีลธรรมก็ถูกขังนำหนักกับเรื่องสิทธิเสรีภาพว่าคุณค่าใดมีประโยชน์จริงในสังคม แนวคิดทางกฎหมายไม่มีตอนจบตราบใดที่มนุษย์ยังต้องอยู่ร่วมกัน แม้จะตระหนักถึงการดำรงอยู่ของกฎหมายที่ก้าวหน้า ซึ่งมีบทบาทสนับสนุนความเสมอภาคมากขึ้น เมื่อพิจารณาต่อไปพบว่าในท้ายที่สุดแล้วการบังคับใช้กฎหมายและระบบรัฐ จะจบลงเมื่อประสบความสำเร็จตามอุดมการณ์แล้ว ที่ให้เชื่อว่าทุกคนจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทำให้ไม่มีความยั่งยืน

วิจารณ์

ด้านความยุติธรรมของกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย แนวคิดนิติปรัชญาของมาร์กซิสม์ เพราะบรรทัดฐานทางกฎหมายมีแนวโน้มสะท้อนผลประโยชน์และแนวคิดของผู้ทรงอำนาจ แสดงนัยยะว่าอำนาจคือความชอบธรรม กฎหมายในภาคปฏิบัติจึงไม่เกิดความยุติธรรม ด้านศีลธรรมทางกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่าปฏิเสธศีลธรรมไม่หมด เพราะการสร้างกฎหมายมาบังคับใช้แทนที่ศีลธรรม จิตสำนึกของสังคมย่อมไม่อาจยอมรับการครอบงำได้ กฎหมายต้องมีศีลธรรมไม่อาจแยกจากกัน ซึ่งมีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับแนวคิดของ จอห์น ล็อก ทั้งด้านแนวคิด สิทธิ เสรีภาพ และกฎหมาย และไม่ควรถัดอยู่ในกลุ่มประโยชน์นิยม เพราะไม่เชื่อคุณค่าทางศีลธรรม นอกจากนั้นด้านการบังคับใช้กฎหมาย มีลักษณะเหมือนปรัชญาเชิงศาสนา ว่าอนาคตจะมีความเสมอภาคกันทั้งสังคมอย่างแท้จริง แต่ไม่มีหลักประกันสังคมใหม่ว่าจะอยู่ด้วยกฎหมายหรือหลักการอะไร เพราะหากขาดกฎหมายควบคุมมุมมองว่ามนุษย์โดยธรรมชาติเห็นแก่ตัว เมื่อสลายรัฐตนเองในฐานะที่เป็นชนชั้นหนึ่ง ไม่มีหลักประกันอะไรเลย ว่าสังคมใหม่จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยกฎหมายข้อบังคับหรือหลักการอะไร กฎหมายจึงจำเป็นต้องอยู่ต่อเนื่องกับมนุษย์ตลอดไปตราบที่มนุษย์โดยธรรมชาติเห็นแก่ตัว ในท้ายที่สุดผู้เขียนเห็นด้วยเพียง การให้ความสำคัญต่อกฎหมายในแง่บรรทัดฐานของกฎหมาย ที่มีลักษณะชัดเจนเท่าเทียมกันในทุกรัฐ แก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางชนชั้น

เอกสารอ้างอิง: References

- จามะรี พัทธ์วิวงศ์. (2533). *แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2541). *รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก – ตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2555). *นิติปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- พิสิษฐกุล แก้วงาม. (2552). *ทฤษฎีการเมืองกับการศึกษารัฐศาสตร์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมยศ เชื้อไทย. (2555). *นิติปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูชน.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2523). *ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- James D. B. (1969). *Communism and the Reality of Moral Law* Nutley. NJ: The Craig Press.
- Kellner, D. (2003). *Media Culture: Cultural Studies. Identity and Politics between the Modern and the Postmodern*. London and New York: Routledg.
- Marx, K. (1844). *A Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Right*.
- Marx, K and Engels, F. (1970). *The German Ideology. Part I*. edited and with Introduction by C.J. Arthur London: Lawrence and Wishart.
- Marx, K and Engels, F. (1976). *Collected Works 40 Vols*. NY: International Publishers.
- Morris. H.M. and Clark. M.E. *The Bible has the Answer*. Master Books. Green Forest.2005.

